

СЕКЦІЯ 7. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

.....

SECTION 7. SOCIAL AND HUMANITARIAN SCIENCES

Бельська Н. А.,

старший науковий співробітник,

Інститут обдарованої дитини

НАПН України, м. Київ

УДК 159.92

DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc251010.17>

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОТИПУ (ЗА ТИПОЛОГІЄЮ К. Г. ЮНГА)
СТАРШОКЛАСНИКІВ З ОРІЄНТАЦІЄЮ НА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКУ
ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРУ ЗАВДАНЬ, ЯКИМ НАДАЄТЬСЯ ПЕРЕВАГА**

Типології особистості, що існують на цей час, зазвичай викликають лише абстрактний, далекий від психологічної практики інтерес. Важко знайти дослідження, предметом яких була б спроба верифікації та валідизації тієї чи іншої типології особистості через релевантне відображення її не в *умоглядному*, а в емпіричному, практичному аспекті. У цій роботі представлені результати дослідження можливих зв'язків психотипології К. Г. Юнга [1] з інтересом старших підлітків до аналітичної та науково-дослідної роботи, а також вибору типу завдань (представлених у точних і гуманітарних дисциплінах).

Нагадаємо, що К. Г. Юнг виділив такі альтернативні механізми функціонування психіки: Мислення, або логіка (Т) – Почуття, або етика (F); Сенсорика, або відчуття (S); – Інтуїція (N); Інтроверсія (I) – Екстраверсія (E); Раціональність, або судження (J) – Ірраціональність, або сприйняття (P). Комбінування всіх можливих варіантів дає типологію із 16-ти психотипів. Пізніше Д. Кейрсі [2] узагальнив 16 психотипів-"портретів" у чотири більш ємні та цілісні "типи темпераменту" (ТТ): SJ (сенсорно-раціональний – "менеджери"), SP (сенсорно-ірраціональний – "майстри"), NF (інтуїтивно-емоційні, або інтуїтивно-етичні – "артисти"), NT (інтуїтивно-логічні – "саєнтисти").

На цей час саме 4-факторна ("темпераментальна") класифікація Д. Кейрсі має найбільшу популярність, особливо серед фахівців практичного (консультативного) типознавства. При цьому прийнято вважати, що здібності до теоретичного навчання – є середніми у "артистів" і "менеджерів", вищі за середнє – у "саєнтистів", нижче за середнє – у "майстрів".

Гіпотези. У дослідженні перевірялися такі гіпотези: 1) відсоток інтуїтивних логіків (NT - "саєнтистів") серед дітей експериментальної групи значно перевищує відсоток цього ТТ у контрольній вибірці; 2) відсоток ірраціональних сенсориків (SP – "майстри") в експериментальній групі значимо нижче, ніж у

контрольній групі; 3) ТТ пов'язаний з характером завдань, яким надається перевага, та проявляється у виборі відділення МАНУ для підготовки та захисту наукової (творчої) роботи – зокрема, відділень точних (фізика, математика, астрономія тощо) та гуманітарних наук (мовознавство, історія, філософія, педагогіка, мистецтвознавство тощо); 4) на рівні окремих психологічних функцій (мислення - емоції, інтуїція – сенсорика, раціональність - ірраціональність) є значні відмінності між а) експериментальною та контрольною групами, б) учасниками конкурсу МАНУ, що захищаються на відділеннях точних і гуманітарних наук; 5) кількість інтровертів і екстравертів в обох групах значимо не відрізняється.

Експеримент. В експериментальній групі дослідження (ЕГ) брали участь 378 старшокласників – учасників III-го, Всеукраїнського етапу конкурсу-захисту науково-дослідних та творчих робіт Малої академії наук України (тобто це діти з чіткою і цілком стабільною орієнтацією на науково-дослідницьку та творчу діяльність, які успішно подолали кілька попередніх етапів).

До контрольної групи (КГ) було включено 290 підлітків загальноосвітніх шкіл м. Києва, які на цей час не виявили інтересу до інтелектуально-творчої та аналітичної діяльності.

Дослідження проводилося за допомогою опитувальника KTS (Keirsey Temperament Sorter). Для аналізу результатів був використаний метод порівняння середніх з допомогою Т - критерію Стюдента.

Результати дослідження представлені у таблицях 1–4.

Таблиця 1

Відмінності в ступені домінування альтернативних психологічних функцій в експериментальній та контрольній групах

Функція	Середнє (в сирих балах)		Т - критерій Стюдента	Рівень значущості
	ЕГ (МАН)	КГ		
Раціональність	13,04	12,35	t = 1,976	p = 0,065
Ірраціональність	6,96	7,64	t = 1,972	p = 0,074
Сенсорика	10,2	10,9	t = 1,980	p = 0,058
Інтуїція	9,81	9,11	t = 1,978	p = 0,061
Мислення (логіка)	9,35	10,02	t = 1,853	p = 0,086
Почуття (етика)	10,68	9,95	t = 1,978	p = 0,060
Інтроверсія	4,24	4,43	t = 0,246	p = 0,862
Екстраверсія	5,77	5,57	t = 0,253	p = 0,791

Примітка. Журним курсивом виділено показники, які свідчать на користь відмінностей (на рівні статистичної тенденції, тобто $p = 0,051 - 0,099$).

Значущих відмінностей між групами не виявлено, проте на рівні статистичної тенденції відзначається *деяка перевага* в МАН-групі – раціональних, інтуїтивних та емоційних старшокласників у ній більше. Інтроверти та екстраверти представлені в групах майже однаково.

Таблиця 2

Відмінності у ступені домінування альтернативних психологічних функцій в учасників конкурсу МАНУ, що захищали роботи на відділеннях точних та гуманітарних наук

	Відділення МАНУ			
Функція	Точні науки	Гуманітарні науки	Т - критерій Стьюдента	Рівень значущості
	Середнє (в сирих балах)			
Рациональність	13,25	12,91	t = 0,483	P = 0,498
Ірраціональність	6,73	7,09	t = 0,421	P = 0,521
Сенсорика	11,12	9,49	t = 3,225	P = 0,001
Інтуїція	8,85	10,52	t = 3,180	p = 0,001
Мислення (логіка)	11,68	8,00	t = 3,781	p = 0,000
Почуття (етика)	8,31	12,01	t = 3,978	p = 0,000
Інтроверсія	4,45	4,28	t = 0,196	P = 0,724
Екстраверсія	5,54	5,73	t = 0,182	p = 0,791

Примітка. Жирним шрифтом виділено показники достовірно значимих відмінностей на рівні $p \leq 0,05$; підкреслення вказують на домінуючий полюс.

Виявлено достовірно значиму різницю між 1) сенсориками та інтуїтами, а саме: сенсорики достовірно частіше обирали відділення точних наук для підготовки і захисту дослідницької роботи; інтуїтивні підлітки чітко надавали перевагу гуманітарним наукам; 2) діти-логіки також достовірно найчастіше обирали відділення точних наук, 3) діти-етики – обирали гуманітарні. Інтроверти та екстраверти представлені в групах однаково.

Таблиця 3

Відмінності в ступеню представленості типів темпераменту в експериментальній і контрольній групах

Тип темпераменту за Кейрсі (ТТ)	Середнє (в сирих балах та відсотках)		Т – критерій Стьюдента	Рівень значущості
	ЕГ (МАН)	КГ		
NF (інтуїтивно-емоційний)	20,49 (31,2%)	19,07 (21,1%)	t = 2,279	p = 0,03
NT (інтуїтивно-логічний)	19,46 (11,9%)	19,14 (11,3%)	t = 1,452	p = 0,201
SJ (сенсорно-раціональний)	23,23 (51,8%)	23,24 (56,3%)	t = 0,182	p = 0,899
SP (сенсорно-ірраціональний)	17,15 (5%)	18,53 (11,2%)	t = 3,182	p = 0,000

Примітка. Порівняння середніх здійснювалося за лінійкою сирих балів.

Виявлено значимі відмінності між групами, а саме: в експериментальній групі (МАН) достовірно найчастіше представлено ТТ – NF (інтуїтивно-емоційний) та достовірно рідше ТТ – SP (сенсорно-ірраціональний). ТТ – NT (інтуїтивно-логічний) представлений у ЕГ дещо більше, ніж у КГ, проте поки що незначиме.

Але рівень значимості у цьому випадку дозволяє припустити, що зі значним збільшенням вибірки з'являться також значимі відмінності.

Таблиця 4

Відмінності в мірі представленості ТТ в учасників конкурсу МАНУ, які захищали власні проєкти на відділеннях точних і гуманітарних наук

Тип темпераменту за Кейрсі (ТТ)	Відділення МАНУ		Т – критерій Стьюдента	Рівень значущості
	Точні науки	Гуманітарні науки		
	Середнє (в сирих балах та відсотках)			
NF (інтуїтивно-емоційний)	17,21 (18,4%)	22,54 (44,6%)	t = 5,182	p = 0,000
NT (інтуїтивно-логічний)	20,57 (13,9%)	18,53 (5,6%)	t = 4,584	p = 0,000
SJ (сенсорно-раціональний)	24,37 (57,9%)	22,4 (46,9%)	t = 2,109	p = 0,027
SP (сенсорно-іrrаціональний)	17,85 (8,1%)	16,59 (2,8%)	t = 2,982	p = 0,014

Зв'язок типу темпераменту (ТТ) із вибором відділення для захисту проєкту був знайдений в усіх випадках: NF ("артисти") орієнтуються на гуманітарні науки; NT ("саєнтисти"), SJ ("менеджери"); SP ("майстри") – на відділення точних наук.

Висновки. Наші гіпотези частково підтвердилися, а саме: 1) відсоток інтуїтивних логіків (NT – "саєнтистів") серед підлітків експериментальної групи перевищує, але не значимо, відсоток даного ТТ в контрольній вибірці. Однак рівень значущості в даному випадку дозволяє припустити, що зі збільшенням вибірки значущі відмінності можуть з'явитися. 2) Відсоток іrrаціональних сенсориків (SP – "майстри") в експериментальній групі справді значно нижче, ніж у контрольної групи, що пов'язані з їх орієнтацією на практичні види діяльності. 3) ТТ справді пов'язаний із характером завдань, яким надається перевага, що і проявляється у виборі відділення МАНУ, а саме: відсоток ТТ- NT ("саєнтистів") значно вище на відділеннях точних наук, а ТТ- NF ("артисти") лідирують на відділеннях гуманітарних дисциплін. 4) У ЕГ та КГ на рівні окремих психологічних функцій відзначається статистична тенденція до відмінностей, а саме: у МАН-групі спостерігається деяка перевага *раціональних, інтуїтивних та емоційних* старшокласників. 5) Значимі відмінності виявлено також між учасниками конкурсу, що захищають роботи на відділеннях точних та гуманітарних наук, а саме: на точні науки орієнтуються *сенсорні логіки*, на гуманітарні – *емоційні інтуїти*; і це відповідає психологічному змісту означених типів.

Список використаних джерел

1. Юнг К. Г. Психологічні типи. Центр учбової літератури, 2024. 680 с.
2. Keirsey D., Bates M. Please Understand Me: Character & Temperament Types. Fifth ed. Prometheus Nemesis Book Company, 1984.